

Цуцкірідзе Максим Сергійович – доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
заслужений юрист України
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5880-8542>
2626@ukr.net

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2024.3-4/155-164>

Кримінологічні заходи запобігання корупції в судових органах України

У статті наголошено, що збройний конфлікт став довгостроковим чинником впливу на національну безпеку країни в усіх її сферах. У таких умовах одним із факторів, що підсилює внутрішню дестабілізацію, є корупція, яка використовується як інструмент для підриву довіри до владних інституцій, створення в суспільстві атмосфери невдоволення, а також для формування переконання в неспроможності правоохоронних і судових органів гарантувати захист конституційних прав та свобод громадян. Така ситуація створює сприятливе середовище для поширення корупційних практик й ускладнює виконання стратегічних завдань, зокрема оборонних і безпекових.

Констатовано, що запобігання корупції в судовій системі України є цілісною системою скоординованих кримінологічних заходів. Зазначена система охоплює аналіз кількісних і якісних показників корупційних правопорушень, дослідження причин та умов їх виникнення, а також вивчення кримінологічно значущих характеристик правопорушників. У межах концепції визначено та впроваджено в діяльність уповноважених правоохоронних органів комплекс науково обґрунтованих організаційно-правових, інформаційно-аналітичних і виховних інструментів. Мета – виявлення, усунення або нейтралізація криміногенних чинників, а також мінімізація їх негативного впливу, що створює підґрунтя для ухвалення ефективних правових і регуляторних рішень, зокрема міжвідомчого характеру.

Виокремлено два стратегічні напрями, які можуть бути покладені в основу Стратегії запобігання корупції в судових органах України. Перший стратегічний напрям передбачає зосередження зусиль на вивченні природи корупції у судовій владі, зокрема на виявленні причин та умов, що детермінують її виникнення. Основною метою цього напрямку визнано розроблення заходів щодо ліквідації або мінімізації зазначених чинників, а також нейтралізації їхніх наслідків. Другий стратегічний напрям зосереджений на створенні ефективного механізму прямого реагування на факти корупції в судових органах. Зауважено, що ефективна стратегія запобігання корупції в судових органах повинна поєднувати потенціал зазначених складових, формуючи кримінологічно орієнтовану систему суспільних відносин, здатну реалізовувати на практиці ідеали свободи, рівності та справедливості.

Ключові слова: корупція, судові органи, кримінальні правопорушення, детермінанти, суддя, запобігання.

Вступ

Формування привабливого інвестиційного клімату, позитивного міжнародного іміджу України, а також реалізація євроінтеграційних і північноатлантичних прагнень українського суспільства

безпосередньо залежать від рівня дотримання прав і свобод людини, утвердження верховенства права, стану законності, незалежності судової гілки влади, а також від доброчесності та неупередженості суддівського корпусу. Водночас про-

цес формування національної правової бази, спрямованої на вдосконалення системи здійснення правосуддя, підвищення професійного рівня працівників судової влади, належну перевірку кандидатів на відповідні посади та виховання в громадян нульової толерантності до проявів корупції, зокрема в умовах воєнного стану, відзначається значними затримками.

Незважаючи на задекларовані законодавчі та інституційні зміни, закріплені в законах України «Про запобігання корупції» (Закон України, 2014), «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» (Закон України, 2022), а також у Державній антикорупційній програмі на 2023–2025 роки (Постанова Кабінету Міністрів України, 2023), багато з передбачених реформ залишаються на стадії опрацювання. Показовим є хвилюподібний характер динаміки корупційних кримінальних правопорушень у судових органах: від зниження на 23% у 2013–2014 роках до зростання на 56% у 2015 та 2024 роках (Про зареєстровані кримінальні правопорушення; Вербенський та ін., 2023). Це явище пояснюється як високим рівнем латентності таких злочинів і суспільно-політичними чинниками, зокрема періодичним скасуванням, відновленням або призупиненням підстав для кримінальної відповідальності, так і наявністю суттєвих корупційних ризиків, спричинених недосконалістю законодавства у сфері правосуддя. Окрім того, відсутній ефективний механізм реагування на факти тиску, впливу або втручання в діяльність суддів.

Зволікання із прийняттям і реалізацією низки важливих нормативно-правових актів свідчить про недостатню ефективність реалізації антикорупційної політики, що унеможливує досягнення цілей, визначених, зокрема, Кримінальною конвенцією про боротьбу з корупцією – міжнародною угодою, яка слугує основою антикорупційної діяльності в багатьох країнах Європи та світу. Зокрема, досі не визначено доброчесність

як кваліфікаційну вимогу до членів Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, доброчесність і професійна етика суддів не стали загальноприйнятими стандартами, а процедура їх оцінювання залишається непрозорою та непередбачуваною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Концептуальні засади розроблення системи кримінологічного впливу на корупційну злочинність загалом та її окремі прояви, зокрема у сфері діяльності судових органів, у різні періоди формулювали представники української кримінологічної школи. Вітчизняні науковці неодноразово наголошували на необхідності цілісного, міждисциплінарного підходу до запобігання корупції, який передбачає одночасне врахування кримінально-правових, соціально-психологічних та управлінських чинників, що зумовлюють корупційну поведінку в системі правосуддя, а саме В. Василевич, Р. Григор'єв, О. Дейнека, Г. Дзядук, Т. Ільєнок, Р. Осипчук, В. Мазійчук, М. Мельник, Т. Носова, М. Погорецький, Є. Скулиш, В. Шестак та ін.

Наукові напрацювання вищезазначених дослідників мають як значне теоретичне, так і прикладне (праксеологічне) значення. Їхній фундаментальний характер формує концептуальну основу для подальших наукових розвідок у сфері запобігання корупційній злочинності, зокрема в судових органах. Актуальність цієї проблематики істотно зросла в умовах воєнного стану, що зумовило потребу в її невідкладному, всебічному та комплексному дослідженні з урахуванням трансформацій у законодавчому полі, а також суттєвого розширення практики правозастосування.

Мета дослідження

Метою дослідження є висвітлення специфіки кримінологічних заходів запобігання корупції в судових органах України з урахуванням результатів аналізу нормативно-правових і наукових джерел, а також викликів сьогодення.

Матеріали та методи

Для досягнення поставленої мети та з урахуванням предмету і завдань дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів.

Так, формально-юридичний і метод аналізу використано в межах опрацювання норм чинного законодавства та робіт сучасних науковців з цієї тематики. Системно-структурний метод сприяв визначенню запобігання корупції в судовій системі України як системи скоординованих кримінологічних заходів. Метод моделювання сприяв визначенню комплексу науково обґрунтованих організаційно-правових, інформаційно-аналітичних і виховних інструментів, які може бути впроваджено в діяльність уповноважених правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу

Корупція є одним із негативних чинників, який впливає на розбудову України як незалежної, правової і демократичної держави. Корупція має руйнівні наслідки не лише для усіх державних інституцій, а й для громадського суспільства (Погорецький, 2002, с. 145–155, 2009, с. 113–119, 2010, с. 51–63). Від моменту проголошення незалежності України запобігання корупції визначається як один із ключових пріоритетів державної політики. Корупція є складним багатоаспектним феноменом, який тісно інтегрований у соціальну дійсність. Її деструктивний вплив поширюється на значну частину населення, призводячи до девальвації суспільних цінностей і пріоритетів, спотворення системи потреб та інтересів, а також деформації функціонування майже всіх сфер суспільного життя (Осипчук, 2021, с. 27). Як і будь-яке складне соціальне явище, корупція, зокрема в судовій системі, не має однозначного та універсально визнаного визначення. Така багатозначність зумовлена складністю її природи, що об'єднує політичні, правові, економічні, соціальні та психологічні чинники. Це підтверджується результатами численних міждисциплінарних досліджень, які де-

монструють, що корупція є наслідком дії широкого спектра взаємопов'язаних обставин та умов (Карпенко, Пашковський, 2013). У ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» (Закон України, 2014) таке явище визначено як використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей (Закон України, 2014). У свою чергу, М.І. Мельник (2001) наголошує, що корупція – це соціальне явище, яке охоплює всю сукупність корупційних діянь, пов'язаних з неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, службових повноважень, відповідних можливостей з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших корупційних правопорушень, у тому числі тих, які створюють умови для вчинення корупційних діянь або є приховуванням чи потуранням їм.

Не вдаючись до наукових дискусій й підтримуючи В.А. Мазійчука (2024) зазначимо, що антикорупційну діяльність в судових органах варто розглядати як систему заходів щодо запобігання та протидії корупції, які реалізуються в межах єдиної антикорупційної політики держави та які, сукупно, заохочують до правомірної поведінки суддів та інших працівників судової системи, усувають причини й умови вчинення ними корупційних та інших пов'язаних з корупцією правопорушень і забезпечують невідворотність відповідальності у разі такого порушення законодавства.

Вiйна стала довгостроковим чинником впливу на нацiональну безпеку краiни в усiх її сферах (Горбулiна та iн., 2015, с. 98). Збройна агресiя Росiйської Федерацiї проти України, що розпочалася у 2014 році та набула повномасштабного характеру з лютого 2022 року, завдала суттєвого удару по політичній, економічній та соціальній стабільності держави. Ці події не лише спричинили масштабні внутрішні трансформації, а й активізували деструктивні процеси, які порушили основи міжнародно-правового порядку. В умовах війни одним із факторів, що підсилює внутрішню дестабілізацію, є корупція. Вона використовується як інструмент для підриву довіри до владних інституцій, створення в суспільстві атмосфери невдоволення, а також для формування переконання в неспроможності правоохоронних та судових органів гарантувати захист конституційних прав і свобод громадян. Така ситуація створює сприятливе середовище для поширення корупційних практик і ускладнює виконання стратегічних завдань, зокрема оборонних і безпекових. Подолання корупції є необхідною передумовою перемоги у війні, відновлення суспільної довіри та забезпечення сталого розвитку держави. Без системного реформування непрозорих інституційних механізмів, особливо у сфері правосуддя, правоохоронної діяльності та публічного управління, неможливо досягти суттєвого прогресу. У сучасних умовах питання забезпечення прозорості й підзвітності на всiх рівнях набуло статусу складової національної безпеки. Саме ефективна антикорупційна політика та відкрите врядування здатні забезпечити реальне зниження рівня корупції та зміцнити довіру громадян до держави (Ковбасюк, Федоренко, 2016, с. 318–319).

Окремої уваги заслуговує проблема незавершеності та непослідовності судової реформи в Україні. Зокрема, досі не визначено доброчесність як обов'язкову кваліфікаційну вимогу до членів Вищої ради правосуддя. Крім того, про-

цедури кваліфікаційного оцінювання суддів і конкурсного добору потребують суттєвого удосконалення, зокрема через запровадження чітких, прозорих і передбачуваних критеріїв (індикаторів) оцінки доброчесності. Водночас, доброчесність і професійна етика, попри їхнє закріплення в нормативних актах, залишаються недостатньо реалізованими на практиці. Оцінювання цих вимог часто здійснюється без належної прозорості, що породжує сумніви в об'єктивності та неупередженості відповідних процедур. До цього додаються і суттєві правові виклики. Зокрема, рішення Конституційного Суду України № 13-р/2020 від 27 жовтня 2020 року, яким було визнано неконституційною статтю 366–1 Кримінального кодексу України, суттєво вплинуло на динаміку вчинення корупційних правопорушень. Це рішення, яке було прийняте за участі суддів, щодо яких існували підозри у вчиненні корупційних діянь, фактично призвело до правової невизначеності у сфері декларування недостовірної інформації посадовими особами. Крім того, чинний Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» (Закон України, 2014) містить низку недоліків у частині регулювання окремих правових аспектів організації та функціонування цього спеціалізованого правоохоронного органу, що ускладнює ефективну реалізацію його повноважень у боротьбі з корупцією.

У таких умовах кримінологічні заходи запобігання корупції в судових органах набувають особливої актуальності.

Відсутність повноважного складу Вищої ради правосуддя у 2022–2024 роках, у поєднанні з неповноважністю Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, фактично унеможливила реалізацію основоположних принципів функціонування судової влади, насамперед у частині формування корпусу суддів, що відповідає критеріям високого професіоналізму та доброчесності. Як наслідок, призначення суддів на посади в цей період було заблоковано, що призвело до зупинки

процесів оновлення суддівського корпусу та належної оцінки кандидатів.

У зв'язку з цим, завдання, пов'язані із забезпеченням верховенства права, гарантій захисту прав і свобод людини через формування незалежної, високопрофесійної та доброчесної судової системи, залишилися нереалізованими.

Забезпечення доброчесності судової влади нерозривно пов'язане з реалізацією фундаментальних правових принципів, серед яких ключовими є право на справедливий суд і доступ до правосуддя. Як слушно зазначають М.А. Погорецький і І.С. Гриценко (2012), право на справедливий суд є базовою гарантією верховенства права та довіри громадян до правосуддя, а його ефективна реалізація передбачає не лише неупередженість суддів, а й прозорість процедур, що виключають можливість корупційного впливу. У подальших дослідженнях М.А. Погорецький (2013) акцентує, що забезпечення доступу до правосуддя в розумінні практики ЄСПЛ вимагає створення таких процесуальних і організаційних умов, за яких особа може реально, а не формально, реалізувати своє право на судовий захист. Таким чином, боротьба з корупцією в судовій системі безпосередньо пов'язана з гарантіями права на справедливий суд і доступу до правосуддя, оскільки саме ці принципи визначають межі допустимості поведінки суддів і зміцнюють довіру суспільства до судової влади (Погорецький, Гриценко, 2012; Погорецький, 2013).

Особливої уваги потребує питання спеціальної перевірки кандидатів на посаду судді – одного з ключових інструментів раннього виявлення корупційних ризиків у судових органах. Метою цієї перевірки є всебічне вивчення достовірності поданої особою інформації, встановлення обмежень, пов'язаних із виконанням суддівських функцій, підвищення якості відбору претендентів, а також запобігання призначенню осіб, які систематично порушували норми професійної етики. Окрім того, важли-

вою складовою перевірки є встановлення відповідності рівня життя кандидата та членів його сім'ї задекларованим доходам і майну, що дозволяє забезпечити прозорість та доброчесність у кадрових рішеннях судової влади.

Джерела отримання інформації для виявлення корупційних ризиків кандидатів на посаду судді є різноманітними та охоплюють як офіційні, так і неформальні канали комунікації. Зокрема, до таких джерел належать: інтерв'ювання та анкетування (у тому числі анонімне) працівників відповідної юридичної особи, а також представників громадськості, які взаємодіяли або продовжують взаємодіяти з цією установою. Збір інформації може здійснюватися за допомогою електронної пошти, мережі Інтернет, телефонного зв'язку тощо; публікації у медіа та соціальних мережах, які можуть містити відомості, що мають значення для оцінки доброчесності кандидата; відомості з відкритих державних реєстрів, що дають змогу зіставити задекларовану інформацію з фактичними даними про майновий стан, родинні зв'язки, судимості, корпоративні права тощо. Таким чином, процедура перевірки має характер оціночної діяльності, яка спрямована на встановлення відповідності (або невідповідності) кандидата на посаду судді встановленим критеріям доброчесності та професійної етики. Відсутність належної перевірки або її результатів унеможливує ефективне застосування контрольних та превентивних механізмів, що, у свою чергу, створює передумови для проникнення до судової системи осіб із потенційно високими корупційними ризиками (Шестақ, 2002, с. 75).

Дослідження практики діяльності правоохоронних органів України свідчать, що інформаційно-аналітичне забезпечення у сфері запобігання корупції в судовій системі переважно використовується при з'ясуванні обставин та перевірці даних щодо можливого вчинення так званих предикатних кримінальних правопорушень – передусім легалізації (від-

мивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Ефективність виявлення та документування корупційних проявів у судових органах значною мірою залежить від рівня методичної підготовки правоохоронців, зокрема їхньої здатності застосовувати сучасні криміналістичні методики фіксації, аналізу та перевірки доказової інформації. Як зазначається у навчальному посібнику «Розслідування окремих видів злочинів» за редакцією М.А. Погорецького та Д.Б. Сергєєвої (2015), комплексне застосування криміналістичних прийомів і спеціальних знань у процесі розслідування сприяє не лише виявленню фактичних обставин злочину, а й забезпеченню належної доказової бази для кваліфікації діянь та встановлення мотивів їх учинення. Автори підкреслюють, що методика розслідування корупційних злочинів повинна ґрунтуватися на поєднанні аналітичного підходу з належною організацією взаємодії між слідчим, оперативними підрозділами, експертами та прокурором, що дозволяє своєчасно виявляти корупційні ризики, фіксувати причинно-наслідкові зв'язки між діями посадових осіб і наслідками таких дій та формувати цілісну систему доказів (Бишевец, Погорецкий, Сергеева, 2015). У цьому контексті перед аналітичними підрозділами постає подвійне завдання: не лише зібрати достатні фактичні дані щодо ознак легалізації, а й довести, що відповідні активи були здобуті саме в результаті корупційних дій у межах судової системи. Основними індикаторами легалізації коштів, одержаних унаслідок корупції, є: здійснення фінансових операцій, що не мають очевидного економічного сенсу або не відповідають характеру основної діяльності суб'єкта; використання складних, нетипових або нестандартних механізмів розрахунків, що відрізняються від звичайної практики підприємства або галузевих стандартів; внесення посадовими особами значних змін до погоджених схем фінансово-господарських операцій безпосередньо перед їх реалізацією (Дунас, 2018).

Відомча регламентація етичної поведінки, що закріплена у відповідних актах, хоча і є формально чинною, однак потребує суттєвого доопрацювання. Правозастосовна практика свідчить, що дотримання етичних норм у щоденній діяльності суддів залишається надзвичайно складним завданням. Підвищити ефективність цього напрямку можливо за умови: визнання дотримання етичних стандартів одним з ключових критеріїв оцінки діяльності суддів; формування сталої корпоративної етичної культури в межах судової влади; розвитку механізмів самоконтролю як способу профілактики порушень; запровадження механізму ротації суддів як інструменту зниження корупційних ризиків; створення незалежних структур з етичного аудиту, які б забезпечували консультативну підтримку, здійснювали моніторинг, публікували висновки для громадськості та медіа. Особливу увагу необхідно приділити потребі моніторингу конфлікту інтересів і ризиків у діяльності суддів. Одним із чинників психологічної безпеки судді визнано готовність протистояти провокаціям – явищу, що особливо поширене у малих населених пунктах. Задля зниження впливу таких факторів запропоновано алгоритм дій судді у провокативних ситуаціях, а також визначено структурні елементи самої провокації (Андросюк, Басс, Білик, 2020).

Усі складові кримінологічного запобігання корупції, а також рівні реалізації запобіжних механізмів повинні інтегруватися в єдину, цілісну стратегію, орієнтовану на довгострокову перспективу. Такий підхід є необхідним для досягнення стратегічної мети – суттєвого зниження рівня корупції в судових органах. Відповідно до загальноприйнятих принципів стратегічного планування, реалізація антикорупційної політики має здійснюватися поетапно. На першому етапі формується концепція, яка визначає ключові цілі, принципи та підходи до запобігання корупції. Наступним кроком є розробка програми, що конкретизує напрямки дій,

інструменти впливу та відповідальних суб'єктів. Завершальним етапом є складання деталізованого плану реалізації програмних заходів, який передбачає конкретні строки, механізми контролю та критерії оцінки ефективності вжитих заходів (Василевич, 2020, с. 75).

З метою уникнення помилок минулого досвіду та підвищення ефективності запобігання корупційним проявам у судовій системі, доцільно виокремити два основні стратегічні напрями, які можуть бути покладені в основу Стратегії запобігання корупції в судових органах України.

Перший стратегічний напрям передбачає зосередження зусиль на вивченні природи корупції у судовій владі, зокрема на виявленні причин та умов, що детермінують її виникнення. Основною метою цього напрямку є розроблення заходів щодо ліквідації або мінімізації зазначених чинників, а також нейтралізації їхніх наслідків. У межах цього підходу необхідне впровадження загальносоціальних заходів у рамках економічних, соціальних, правових, освітніх програм, а також програм, спрямованих на розвиток духовно-морального потенціалу суспільства (Дейнека, Дзядук, 2022, с. 41–42). Другий стратегічний напрям зосереджений на створенні ефективного механізму прямого реагування на факти корупції в судових органах. Йдеться про розробку чіткого алгоритму дій правоохоронних і контрольних структур у випадках виявлення корупційних діянь. Цей напрям реалізується через застосування спеціально-кримінологічних заходів, спрямованих на своєчасне викриття, документування та притягнення винних осіб до відповідальності.

Формування нової парадигми кримінологічного запобігання корупції має враховувати, що найбільш ефективними засобами боротьби з цим явищем на загальносоціальному рівні залишаються: демократія як умова інформаційної прозорості, відкритості та доступу до публічної інформації; правова держава, що гарантує реалізацію принципів верховенства пра-

ва, розподілу влад та її підконтрольності суспільству; громадянське суспільство, яке здійснює контроль за діяльністю органів державної влади та сприяє формуванню публічного антикорупційного запиту (Дмитрик та ін., 2010, с. 190).

Отже, ефективна стратегія запобігання корупції в судових органах повинна поєднувати потенціал зазначених складових, формуючи кримінологічно орієнтовану систему суспільних відносин, здатну реалізовувати на практиці ідеали свободи, рівності та справедливості.

Висновки і перспективи подальших досліджень

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що корупційні кримінальні правопорушення в судових органах України є негативним видом криміногенної дійсності в системі судоустрою, що полягає у використанні суддями, наданих їм службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди суддям, або на їх вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей, й відображає протиправні явища, тенденції і чинники, на стику економічної та політичної злочинності та негативно позначається на організації судової влади й здійснення правосуддя в Україні, яке зобов'язане функціонувати на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і забезпечувати право кожного на справедливий суд.

Кримінологічні заходи запобігання корупції в судових органах України є цілісною системою скоординованих заходів, яка включає аналіз кількісних і якісних показників корупційних правопорушень, дослідження причин та умов їх виникнення, а також вивчення кримінологічно значущих характеристик правопорушників. На основі такого аналізу уповноваженими

правоохоронними органами здiйснюється комплекс науково обгрунтованих органiзацiйно-правових, iнформацiйно-аналiтичних i виховних iнструментiв. Головна мета – виявлення, усунення або нейтралiзацiя кримiногенних чинникiв, а також мiнiмiзацiя їх негативного впливу, ухвалення ефективних правових та регуляторних рiшень, зокрема мiжвiдомчого характеру.

Перспективним напрямом подальших наукових розвiдок може бути визна-

чення оптимальних алгоритмiв взаємодiї зацiкавлених органiв у застосуванні органiзацiйно-правових, iнформацiйно-аналiтичних i виховних iнструментiв за-побiгання корупцiї в судових органах України.

Подяки

Немає

Конфлiкт iнтересiв

Немає

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Андросюк В.Г., Басс В.О., Бiлик В.М. Антикорупцiйний менеджмент: пiдручник. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 680 с.
- Василевич В.В. Кримiнологiчна полiтика України: монографiя. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 434 с.
- Дейнека О.Г., Дзядук Г.О. Антикорупцiйна дiяльнiсть у сферi публiчного управлiння та адмiнiстрування: конспект лекцiй. Харкiв: УкрДУЗТ, 2022. 51 с.
- Державна антикорупцiйна полiтика i запобiгання та протидiя корупцiї на публiчнiй службi в органах державної влади i органах мiсцевого самоврядування: монографiя / за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.Л. Федоренка. Київ: Лiра-К; НАДУ, 2016. 524 с.
- Донбас i Крим: цiна повернення: монографiя / за заг. ред. В.П. Горбулiна, О.С. Власюка, Е.М. Лiбанової, О.М. Ляшенко. Київ: НISД, 2015. 474 с.
- Дунас М.О. Iнформацiйно-аналiтичне забезпечення запобiгання злочинам у сферi господарської дiяльностi, що вчиняються службовими особами. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 7. Ч. 2. С. 212–218.
- Карпенко М.І., Пашковський В.В. Сучаснi ознаки корупцiйної злочинностi та їх змiст. *Юридична наука*. 2013. № 5. С. 54–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_5_8
- Кримiнальна ситуацiя в Україні в умовах вiйни: основнi тенденцiї: монографiя / [авт. кол.: М.Г. Вербеский, О.Г. Кулик, I.В. Наумова та iн.]. Київ: Юрiнком Iнтер, 2023. 388 с.
- Мазiйчук В.А. Запобiгання та протидiя корупцiї в судових органах України: монографiя. Київ: Людмила, 2024. 381 с.
- Мельник М.І. Корупцiя: сутнiсть, поняття, заходи протидiї: монографiя. Київ: Атiка, 2001. 304 с.
- Осипчук Р.С. Адмiнiстративно-правовi заходи запобiгання та протидiї корупцiї у Нацiональному антикорупцiйному бюро України: дис. ... д-ра фiлософiї: 081. Київ, 2021. 244 с.
- Погорецький М.А. Боротьба з органiзованою злочиннiстю i корупцiєю: проблеми правового регулювання. *Боротьба з органiзованою злочиннiстю i корупцiєю (теорiя i практика)*. Київ, 2002. № 6. С. 147–155.
- Погорецький М.А. Корупцiя в Україні: нове антикорупцiйне законодавство та проблеми його практичної реалiзацiї. *Пiдготовка та пiдвищення квалiфiкацiї оперуповноважених та слiдчих щодо методик виявлення, розкриття i розслiдування кримiнальних справ про злочини з ознаками корупцiї*: матерiали наук. – метод семiнару (м. Київ, 10 груд. 2009 р.). Київ: Наук. – вид. вiддiл НА СБ України, 2009. С. 113–119.
- Погорецький М.А. Щодо боротьби з корупцiєю у сучасних умовах розбудови України як правової демократичної держави. *Науковi записки Харкiвського економiко-правового ун-ту*: зб. наук. статей. 2010. Спец. вип. № 1 (8). С. 51–62.
- Погорецький М.А., Сергеева Д.Б. Фундаментальне наукове дослiдження проблем доказування окремих корупцiйних злочинiв. *Вiсник кримiнального судочинства*. 2019. № 1. С. 197–200.
- Погорецький М.А., Гриценко I.С. Право на справедливий суд. *Вiсник Київського нацiонального унiверситету iменi Тараса Шевченка. Юридичнi науки*. 2012. № 91. С. 4–7.
- Погорецький М.А. Доступ до правосуддя у практицi Європейського суду з прав людини. *Органiзацiя роботи та адмiнiстрування в господарських судах України*: матерiали науково-практичної конференцiї (м. Харкiв, 23–34 квітня). Харкiв. 2013. С. 123–129.
- Про запобiгання корупцiї: Закон України вiд 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print>

Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>

Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України від 20 черв. 2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93>

Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 4 берез. 2023 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>

Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>

Протидія корупційній злочинності в Україні: навч. посіб. / [Ю.І. Дмитрик, Д.І. Йосифович, І.В. Красницький та ін.]; за заг. ред. І.В. Красницького. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2010. 308 с.

Розслідування окремих видів злочинів: навч. посібник / Бишевец О.В., Погорецький М.А., Сергеева Д.Б. та ін.; за ред. М.А. Погорецького та Д.Б. Сергеевої. Київ: Алерта, 2015. 536 с. URL: <https://alerta.kiev.ua/pravo/463-rozsliduvannya-okremikh-vidiv-zlochiniv.html>

Шестак В.С. Державний контроль в сучасній Україні (загальнотеоретичні питання): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2002. 195 с.

REFERENCES

Androsyuk V.G., Bass V.O., Bilyk V.M. (2020) Anti-corruption management: textbook. Kyiv: National Academy of Internal Affairs. 680.

Vasylevich V.V. (2020) Criminological policy of Ukraine: monograph. Kyiv: National Academy of Internal Affairs. 434.

Deyneka O.G., Dzyaduk H.O. (2022) Anti-corruption activity in the sphere of public management and administration: lecture notes. Kharkiv: UkrDUZT. 51.

Kovbasyuk Yu.V., Fedorenko V.L. (eds.). (2016) State anti-corruption policy and prevention and counteraction to corruption in the public service in state authorities and local self-government bodies: monograph. Kyiv: Lira-K; NAPU. 524.

Horbulin V.P., Vlasnyuk O.S., Libanova E.M., Liashenko O.M. (eds.). (2015) Donbas and Crimea: the price of return: monograph. Kyiv: NISS. 474.

Dunas M.O. (2018) Information and analytical support for the prevention of crimes in the sphere of economic activity committed by officials. *Legal Bulletin*. 7 (2). 212–218.

Karpenko M.I., Pashkovsky V.V. (2013) Modern signs of corruption crime and their content. *Legal Science*. 5. 54–61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jnn_2013_5_8.

Verbensky M.H., Kulyk O.H., Naumova I.V. et al. (2023) The criminal situation in Ukraine in wartime: main trends: monograph. Kyiv: Yurinkom Inter. 388.

Mazyichuk V.A. (2024) Prevention and counteraction to corruption in the judicial bodies of Ukraine: monograph. Kyiv: Liudmyla. 381.

Melnyk M.I. (2001) Corruption: essence, concept, countermeasures: monograph. Kyiv: Atika. 304.

Osyphchuk R.S. (2021) Administrative and legal measures to prevent and counteract corruption in the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine: dissertation ... Doctor of Philosophy: 081. Kyiv. 244.

Pohoretsky M.A. (2002) Combating organized crime and corruption: problems of legal regulation. *Combating Organized Crime and Corruption (Theory and Practice)*. 6. 147–155.

Pohoretsky M.A. (2009) Corruption in Ukraine: new anti-corruption legislation and problems of its practical implementation. Training and advanced training of officers and investigators on methods of detection, disclosure and investigation of criminal cases on crimes with signs of corruption: materials of the scientific-methodological seminar (Kyiv, December 10, 2009). Kyiv: Scientific and Editorial Department of the Security Service of Ukraine. 113–119.

Pohoretsky M.A. (2010) On the fight against corruption in modern conditions of building Ukraine as a legal democratic state. *Scientific Notes of the Kharkiv University of Economics and Law: collection of scientific articles*. Special issue 1 (8). 51–62.

Pohoretsky M.A., Serhieieva D.B. (2019) Fundamental scientific research into the problems of proving certain corruption crimes. *Bulletin of Criminal Procedure*. 1. 197–200.

Pohoretsky M.A., Hrytsenko I.S. (2012) The right to a fair trial. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Sciences*. 91. 4–7.

Pohoretsky M.A. (2013) Access to justice in the practice of the European Court of Human Rights. Organization of work and administration in commercial courts of Ukraine: materials of the scientific and practical conference (Kharkiv, April 23–24). Kharkiv. 123–129.

Law of Ukraine «On Prevention of Corruption». (2014) Law of 14.10.2014 No. 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print>.

Office of the Prosecutor General of Ukraine. (n.d.) On registered criminal offenses and the results of their pre-trial investigation. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

Law of Ukraine «On the Principles of State Anti-Corruption Policy for 2021–2025». (2022) Law of 20.06.2022 No. 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93>.

Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023) On approval of the State Anti-Corruption Program for 2023–2025: Resolution of 04.03.2023 No. 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>.

Law of Ukraine «On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine». (2014) Law of 14.10.2014 No. 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

Dmytryk Yu.I., Yosyfovych D.I., Krasnytsky I.V. et al. (2010) Combating corruption crime in Ukraine: textbook / ed. I.V. Krasnytsky. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs. 308.

Byshevets O.V., Pogoretsky M.A., Sergeeva D.B. et al. (2015) Investigation of certain types of crimes: textbook / eds. M.A. Pogoretsky, D.B. Sergeeva. Kyiv: Alerta. 536. URL: <https://alerta.kiev.ua/pravo/463-rozsliduvannya-okremikh-vidiv-zlochyniv.html>.

Shestak V.S. (2002) State control in modern Ukraine (general theoretical issues): dissertation ... candidate of legal sciences: 12.00.01. Kharkiv. 195.

UDC343.9

Maksym Serhiiovych Tsutskiridze – Doctor of Science of Law, Professor,
Professor of the Department of Criminal Procedure,
National Academy of Internal Affairs,
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5880-8542>
2626@ukr.net

Criminological measures to prevent corruption in the judiciary of Ukraine

The article emphasizes that the armed conflict has become a long-term factor affecting the national security of the country in all its spheres. In such circumstances, one of the factors that reinforces internal destabilization is corruption, which is used as a tool to undermine trust in government institutions, create an atmosphere of discontent in society, and create a belief that law enforcement and judicial authorities are unable to guarantee the protection of constitutional rights and freedoms of citizens. This situation creates a favorable environment for the spread of corrupt practices and complicates the implementation of strategic tasks, including defense and security.

It is stated that prevention of corruption in the judicial system of Ukraine is an integral system of coordinated criminological measures. This system includes the analysis of quantitative and qualitative indicators of corruption offenses, the study of the causes and conditions of their occurrence, and the study of criminologically significant characteristics of offenders. Within the framework of the concept, a set of scientifically based organizational, legal, information, analytical and educational tools has been identified and implemented in the activities of authorized law enforcement agencies. The goal is to identify, eliminate or neutralize criminogenic factors and minimize their negative impact, which creates the basis for effective legal and regulatory decisions, including interagency decisions.

Two strategic directions have been identified that can form the basis of the Strategy for Preventing Corruption in the Judiciary of Ukraine. The first strategic direction involves focusing efforts on studying the nature of corruption in the judiciary, in particular, on identifying the causes and conditions that determine its occurrence. The main goal of this direction is to develop measures to eliminate or minimize these factors and neutralize their consequences. The second strategic direction focuses on creating an effective mechanism for direct response to corruption in the judiciary. It is noted that an effective strategy for preventing corruption in the judiciary should combine the potential of these components, forming a criminologically oriented system of social relations capable of implementing in practice the ideals of freedom, equality and justice.

Keywords: corruption, judiciary, criminal offenses, determinants, judge, prevention.